

به مناسبت دومین سالگرد غروب سلطان الذاکرین؛ گذری بر زندگی و آثار سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی
اردبیل (پانا) - سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی، سلطان الذاکرین یکی از مشهورترین مداحان اهل بیت (ع) با شهرت جهانی بود که در سن ۸۰ سالگی در آذرماه ۹۵ دار فانی را وداع گفت.

سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی مداح شهیر ایران است که نوای او بیش از شش دهه با حنجره‌ای استثنایی، گوش و دل علاقه‌مندان را نوازش می‌داد. استاد سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی دوم آذر ۹۵ در سن ۸۰ سالگی دار فانی را وداع گفت.

سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی از مشاهیر مداحی ایران بود که نوحه‌هایش به سه زبان و هنرهای ترکی، فارسی و عربی بود. وی در سال ۱۳۱۵ خورشیدی در شهر اردبیل متولد شد و بیش از ۷۰ سال نوحه‌هایش را به زبان ترکی آذربایجانی خواند. او به زبان و هنرهای فارسی و عربی نیز تسلط کامل داشت و به طور متوسط روزانه پنج ساعت از عمر خود را صرف مداحی می‌کرد و بیش از ۲ هزار عنوان نوار کاست مربوط به برنامه‌هایش به زبان و هنرهای ترکی، فارسی و عربی موجود است.

شیخ فرج، پدر بزرگ سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی، قدیمی‌ترین مؤذن مشهور کشور است که اطلاعات مختصری از وی موجود است. به گفته سالخوردگان، صدای اذان وی را ساکنان روستاهای واقع در حاشیه سه فرسنگی شهر اردبیل سحرگهان از بام مسجد زینال در مرکز شهر می‌شنیدند، پدرش شیخ عبدالکریم مؤذن‌زاده اردبیلی نخستین مؤذن رادیوی ایران است و برادرش مرحوم رحیم مؤذن‌زاده اردبیلی نیز از مؤذنان بنام اسلامی است.

سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی صدای خوب در مداحی را از رشته‌های هنری ظریف توصیف می‌کرد که ملاحظت، زیر و بم آهنگ، ادای کلام و تحریرهای مناسب لازمه این هنر است که خود علاوه بر حفظ روش و هنر قدیمی، سبک جدیدی با اصالت فرهنگی را در نوحه‌هایش خوانی و مداحی ابداع کرده، گفته است: «صدای من در برابر صدای پدرم مانند قطره‌ای است در مقابل دریا».

مداحی و نوحه‌هایش خوانی از نظر مرحوم سلیم مؤذن‌زاده کار هر کسی نیست، از نظر او نوحه‌ها خوان باید دوره‌های تعلیم را با موفقیت پشت سر بگذارد و به این نکته توجه کند که می‌خواهد برای عزای حسین و بن‌زاده‌ها (ع) نوحه بگوید، پس پاکی نیت و خلوص عمل لازمه موفقیت و ماندگاری است.

وی درباره صدای خوش و موسیقی گفته است: صدای خوش یک امر موروثی در خانواده ما بود، ابوی در عزای امام حسین (ع) نوحه می‌گفت و نوحه می‌خواند، اما چیزی که او را در درجه‌های برتر قرار می‌داد، آشنایی کامل او به موسیقی است، چرا که او در ردیف و گوشه‌های موسیقی ید طولایی داشت و ما را نیز آموزش می‌داد. من هر چه در این زمینه یاد گرفته‌ام از ابوی است.

مؤذن‌زاده خاطراتش از در محضر استادان موسیقی را چنین نقل کرده است: «من در محضر استاد جلیل شهنواز بوده‌ام و از محضر تاج اصفهانی استفاده کرده‌ام، از مرحوم اقبال آذر هم استفاده کرده‌ام و حفظ کرده‌ام و برده‌ام. در سفری که به باکو داشتم، با استادان موسیقی آذربایجان که واقعا استاد صدا و آواز هستند، دیدار داشتم و هابیل علی‌زاده و آقاخان عبدالله‌زاده از صدای من تعریف می‌کردند. من همه این‌ها را مدیون توجه حضرت سیدالشهدا (ع) هستم».

مرحوم سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی در مصاحبه‌های گفته بود: رحیم و من و دیگران اگر اذان گفته‌ایم و

دل‌های مردمان مومن را منقلب کرده‌ایم؛ به مدد انفاس پاک نبوی است و توجهات ویژه اهل بیت و امام حسین (ع) است. نه تنها سالخوردگی هیچ تاثیر سوئی در صدای من نداشته، بلکه صدایم و طنین آوایم روز به روز رساتر و گوهر تجربه نیز بدان افزوده شده است که همه را مدیون و مرهون دل‌سپردگی به مرام حسین‌بن‌بن‌علی (ع) می‌دانم.

سلیم خداحافظ ای آنام باجی آغلاما یانا یانه... را دوست داشتی؛ترین اثری دانسته که برای اباعبدالله الحسین (ع) مداحی کرده است.

آن مرحوم در مورد آرزوی خود می‌گفت: از خدا می‌خواهم همه را به راه راست هدایت کند و آرزویم این است که حضرت سیدالشهدا (ع) شافع شیعیان حقیقی‌اش باشد و ما را نیز شفاعت کند.

شهرت و محبوبیت سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی تا حدی بود که وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی وقت در مراسم ارتحال این مرحوم گفته بود: به پاس خدمات بی‌شائبه سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی در ترویج معارف دینی ضروری است روز مداح و جایزه ویژه سلیم مؤذن‌زاده اردبیلی نام‌گذاری شود.

به گفته کارشناسان اگر حق تکثیر آثار او ثبت و رعایت می‌شد فقط کاست‌زینب زینب‌را؛ او که در سال ۱۳۶۳ در یک هیئت عزاداری محلی اجرا شده است شاید بیش از ۱۰ میلیارد تومان برای وی سوددهی داشت در حالی که تمامی اجراهای وی بدون ذره‌ای چشم‌داشت مالی در اختیار عشاق قرار دارد.

به گفته مردم استان اردبیل در دهه ۶۰ ایشان بیش از ۵ ساعت در اوج می‌خواند و بیش از ۱۵ ساعت پی در پی مداحی می‌کردند که در نوع خود بی‌نظیر است.

استادان موسیقی دانشگاه‌های کشور آذربایجان صدای مؤذن‌زاده را لاهوتی می‌دانند و به گفته آن‌ها در هر ۱۰۰ سال یک بار چنین صدایی در جهان پدیدار می‌شود. آنان سبک و قدرت صدا مؤذن‌زاده را جزء عجائب قرن دانسته‌اند، استادان فن نام او را همدریف استاد عبدالباسط در زمینه تلاوت قرآن و همچنین استاد سلیم مؤذن‌زاده را در زمینه مداحی جزو عجائب روزگار دانسته‌اند. اعجاب و توانایی بی‌وصف او در اجرای برنامه‌های گوناگون مداحی، نوحه خوانی، مولودی خوانی، اذان و قرائت قرآن مجید از دوران نوجوانی، وی را در ردیف یکی از مطرح‌ترین افراد این رشته قرار داده است.

دیدگاه‌ها درباره سلیم مؤذن‌زاده
مجید بنی فاطمه

به نظر من در تاریخ مداحی این اتفاق بی‌نظیر است که مردم تا این اندازه با صدای یک مداح مانوس و عجین شوند، آنقدر که صدای او را نغمه ثابت صبح‌های جمعه خود کنند.

بدون تعارف صدای حاج سلیم آدم را سحر می‌کرد و بسیاری از بزرگان موسیقی شرقی به او لقب سلطان صدا می‌دادند. هنر او از مرزهای ایران عبور کرد و به جایی رسید که وقتی «حیدر علی‌اف» رئیس‌جمهوری سابق آذربایجان از دنیا رفت، حاج سلیم را برای مداحی دعوت کردند.

حاج ولی الله کلامی زنجانی

استاد مؤذن‌زاده اردبیلی اسطوره مداحی ایران بود که همیشه رونق‌بخش عزاداری‌های سرور و سالار شهیدان بود و از اینکه دیگر نمی‌توانیم صدای این استاد را بشنویم، بسیار متأثرم.
استاد شهرام ناظری

صدای استاد مؤذن‌زاده اردبیلی از یک مشخصات حماسی و اسطوره‌ای برخوردار است؛ مهم‌ترین امتیاز مؤذن‌زاده آگاهی و اشراف وی به لحن و طرز بیان آواز ایرانی است به گونه‌ای که حتی اجرای اذان وی هم با لحن ایرانی اجرا شده و نه عربی. تفاوت لحن عربی و ایرانی مبحث تخصصی است اما اگر بخواهم اشاره‌ای داشته باشم؛ اغلب مؤذن‌ها هنگام خواندن اذان آن را با مخرج کسره بیان می‌کنند، به عبارتی در لحن عربی طرز

تکلم و نوع بیان به سمت کسره می‌زنند؛ زاده اما در لحن ایرانی بیان به فتحه متمایل است. البته قبل انقلاب هم مرحوم ذبیحی مناجات‌ها و ربنا را تاحدی با لحن و بیان ایرانی اجرا می‌کرد.

حسام‌الدین سراج

من یاد دارم که استاد مؤذن زاده قیامتی برپا کرد؛ و آن طور که شنیده‌ام مجالس ایشان همیشه همین طور است و معمولاً خوانندگان وقتی شعری را انتخاب می‌کنند، اسیر افاعیل عروضی آن می‌شوند، ولی ایشان به هیچ وجه اسیر هیچ چیز نیست مگر اسیر خود حضرت سیدالشهداء (ع)

پروفسور واسیم محمد علی‌زاده، رئیس دانشگاه الهیات باکو

سلیم مؤذن زاده امروز در کشور آذربایجان یکی از محبوب‌ترین هنرمندان و انسان‌ها به شمار می‌رود، خداوند تعالی به صدای او قدرتی لاهوتی داده است، صدای سلیم چنان اعجاز و زیبایی دارد که وقتی انسان به این گوش می‌دهد، از خودش بی‌خود و به عالم لاهوت وصل می‌شود.

هابیل علی‌زاده، موسیقیدان آذربایجان

من باور نمی‌کنم شخصی بگوید من مسلمانم و با شنیدن صدای استاد سلیم به گریه نیفتد؛ چون هم موسیقی منطقی است و هم حرف‌هایش، من بعید می‌دانم کسی جانشین وی شود، چرا که به صدای خیلی از مداحی‌ها گوش داده‌ام، اما هنوز جایگزینی برای استاد سلیم پیدا نکرده‌ام.

در پی درگذشت استاد سلیم مؤذن زاده اردبیلی بسیاری از چهره‌ها رحلت این بزرگوار را تسلیت گفتند.

محسن رضایی نوشت: «نام استاد سلیم مؤذن زاده، همواره با نوحه زیبا، ماندگار و دلنشین زینب زینب او مترادف است. نیازی نیست که زبان آذری را بدانیم یا ندانیم. این مرثیه، از دل برخاسته و لاجرم بر دل می‌نشیند و هر چشمی بی‌اختیار، گریان می‌گردد. با استاد مؤذن زاده، از نزدیک آشنا بودم و او به حقیر، لطف و محبت داشت. به مراسمش می‌رفتم و عاشورای امسال هم، توفیق حضور در روضه او را یافتم. مجالس او سراسر معنویت و اخلاص بود. فقدان این ذاکر با اخلاص اهل بیت و مرثیه خوان نامدار، کم نظیر و برجسته‌ی کشور، ضایعه‌ی جبران ناپذیر است. یادش گرامی باد.»

عزت الله ضرغامی نوشت: «آذرخش دل‌ها. سلیم مؤذن زاده اردبیلی، مداح بی‌زنجه‌ی بدیل اهل بیت (ع)، در سن ۸۰ سالگی دار فانی را وداع گفت. رحمت و رضوان الهی بر او باد! او می‌گفت حنجره‌اش وقف سیدالشهداء است و در جای دیگری آن را خرج نمی‌کند! به خوبی ردیف‌های موسیقی و فنون و مهارت‌های کلاسیک آواز را می‌شناخت و به زیبایی و استادی هر چه تمام‌تر اجرا می‌کرد. در جلسات متعددی با او بوده‌ام. به زبان ترکی و فارسی و عربی می‌خواند. همه‌شان جانسوز و تکان‌دهنده! بسیاری از فارسی‌زبانان که معنای اشعار و ذکر مصیبت‌های ترکی او را متوجه نمی‌شوند با ملودی زیبا و فراز و فرودهای سحرکننده‌اش ارتباط عجیبی برقرار می‌کنند و سراسر وجودشان پر از عشق و حال و محبت به اهل بیت (ع) می‌شود.»

در مراسم بین‌المللی پیرغلامان اهل بیت (ع) از او تجلیل کردیم، در آنجا به زبان انگلیسی هم خواند! میهمانان انگلیسی زبان همراه سایرین با نوای «آی لاهو حسین جانم» او را همراهی کردند. او ۶۰ سال خواند و دل‌ها را آتش زد. برخی آثار او مثل «زینب زینب» جزو میراث فرهنگی ماست و باید ثبت تاریخی شود. او و برادر بزرگترش رحیم مؤذن زاده اردبیلی، صاحب اذان معروف، پربرتک و ماندگار شدند از حاشیه‌ها دور بودند و وجودشان را وقف اهل بیت (ع) و ولایت کردند. خوش به سعادت‌شان. ویدئوی ذیل مربوط به مراسم تجلیل از این مرد بزرگ در مراسم بزرگداشت پیرغلامان اهل بیت (ع) است. مرحوم آهی، پیرغلام مشهور نیز در تصویر دیده می‌شود.

رضا رشیدپور نوشت: «سلیم بود . اصیل بود . عاشق بود ... کیمیای نوای او طلا می ساخت از دقیقه های نقره ای وقتی که مومنانه زینب زینب می خواند. به گمانم برای درک معجزه ی نفس سلیم ، ایمان هم نباشد ، انسان کفایت می کند . بهشت آرامش روزی او باد.»

علی زندوکیلی نوشت: «از کودکی با صدای خاندان اردبیلی زندگی کردم استاد سلیم موذن زاده هم از میانمان رفت تسلیت به آذری زبان وها به خصوص اردبیلی های عزیز روحشون شاد.»

محمدباقر قالیباف نوشت: «صدای جاودان خاندان موذن زاده میراث فرهنگی ما ایرانیان است. همه ما با اذان رحیم و زینب زینب سلیم موذن زاده خاطرات فراوانی را به یاد می آوریم. امروز سلیم هم به رحیم پیوست و به دیار باقی شتافت. درگذشت استاد سلیم موذن زاده اردبیلی را به همه آذری زبانان و دوستداران این مرد عزیز تسلیت عرض می گویم. جامعه مادحین اهل بیت (ع) پیرغلامی خوش نوا را از دست داد.»

عالیم قاسم زاف استاد موسیقی آذربایجان که از سوی محافل بین المللی به عنوان نابغه هنری شرق لقب گرفته است در پیامی درگذشت سلیم موذن زاده را تسلیت گفت.

در متن پیام قاسیم اف که در فضای مجازی منتشر شده و توسط ایسکانیوز ترجمه شده آمده است:
دوست عزیز و محترم
ودود موذن

با تاسف بسیار یکی از صداهای ارزشمند و باشکوه عصر ما، نغمه کار بزرگ دنیای اسلام، کسی که با صدایش دنیا را حیران کرده بود درگذشت. خبر تلخ و سنگین وفات جناب استاد سلیم موذن زاده مرا ناراحت کرد. برای این خبر تلخ به همه دنیای اسلام، ایران عزیز و اردبیلی های با محبت و به خصوص خانواده محترم تسلیت گفته و آرزوی سلامتی دارم.
قبرش نورانی باشد و خدا رحمتش کند

مراسم تشییع پیکر سلیم موذن زاده با حضور خیلی عظیمی از مردم حسینی، که از اقصا نقاط کشور و حتی خارج از کشور با شکوه و عظمت تمام، درخورد شان وی برگزار شد و خلاء حضورش روز به روز عمیق تر حس می شود.

وصیت نامه استاد

سلطان الذاکرین سلیم موذن زاده اردبیلی در روز عید سعید غدیر خم وصیتی به اردبیلی ها کرد. ایشان در مراسم جشن عید غدیر خم در حسینیه نمایشگاه رزمی فرهنگی عملیات خیبر در اردبیل گفت: چند صباحی از عمر من باقی مانده و وصیت می کنم مرا با نوای زینب زینب در اردبیل تشییع و سپس برای تدفین به جوار بارگاه نوری امام رضا (ع) در مشهد مقدس انتقال دهند.